

יחידת אגדה, היחס לאחר - היחס לחולים ולבעלי מומים

רבי אלעזר והמכוער

דף מקורות

תלמוד בבלי תענית דף כ עמוד א – עמוד ב

מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו,
והיה רכוב על חמור ומטייל על שפת נהר, ושמה שמחה גדולה,
והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה.

נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר.

אמר לו: שלום עליך רבי! ולא החזיר לו.

אמר לו: ריקה, כמה מכוער אותו האיש! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך?

אמר לו: איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית.

כיון שידע בעצמו שחטא ירד מן החמור ונשתטח לפניו, ואמר לו: נעניתי לך, מחול לי!

אמר לו: איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית.

היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו.

יצאו בני עירו לקראתו, והיו אומרים לו: שלום עליך רבי רבי, מורי מורי!

אמר להם: למי אתם קורין רבי רבי?

אמרו לו: לזה שמטייל אחרך.

אמר להם: אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל.

אמרו לו: מפני מה?

אמר להם: כך וכך עשה לי.

אמרו לו: אף על פי כן, מחול לו, שאדם גדול בתורה הוא.

אמר להם: בשבילכם הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.

מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש: "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז".

הרב יהודה ליוואי, מהר"ל, נתיבות עולם חלק ב, נתיב הענווה פרק ז

(1) אמר שבא ממגדל עדר שנקראת התורה בשם זה, כי יש בתורה המעלה העליונה שנרמז בשם מגדל שהוא גבוה למעלה. והתורה היא נבדלת מכל העולם וכמו הגדר הזה שהוא נבדל מן רשות הרבים, ומפני כך בעל התורה יש בו קצת גאווה שרואה עצמו גם כן גבוה ונבדל משאר הבריות. ור' אליעזר בשביל שלא היה נזהר ונשמר מאד מן הגאווה, בא אל הדבר הזה שאמר כמה מכוער אדם זה, והיה מבוזה הבריאה שהיא מן השם יתברך. ...

(2) וכאשר ידע שחטא אמר לעולם יהיה אדם רק כקנה ואל יהא קשה כארז, ... שהתלמיד חכם אשר עלה למעלת התורה יהיה רך כמו קנה, כי הקנה כאשר עולה מעלה, כל עוד שעלה כופף ראשו, וזה בשביל שהוא רך כופף את קומתו. והארז הוא ההיפך זה, מפני שהוא קשה כל עוד שהוא מתעלה הוא זקוף ואינו כפוף.

הרב יצחק מינקובסקי, קרן אורה מסכת תענית דף כ עמוד ב

בשביל שהיתה דעתו של ר' אליעזר גסה עליו, נזדמן לו אדם שהיה מכוער ביותר לנסותו אם יתן בו חסרון, או תורתו יעמוד לו שלא ליתן חסרון בשום בריה, ואדרבה להשלים את הכל לתכלית. ולא עמד בנסיון והתחיל לבזותו ולספר בחסרונו, והשיב לו האיש: לך לאומן שעשאני. לרמוז לו כי כל החכמה שלמד הוא חס ושלום בלא יועיל אם על ידי זה הוא נותן חסרון בבריות. ועיקר לימוד ועסק התורה הוא לעלות חן כל הברואים בעיני יוצרן על ידי אור תורתו אשר יזריח עליהם. וזה שסידר בן זומא במשנתו (אבות פ"ד מ"א) אחר חכם גבור ועשיר: "איזהו מכובד? המכבד את הבריות", כי זהו כבודו של מקום ברוך הוא, כמו שנאמר: "כי מכבדי אכבד" (שמואל א ב, ל).

פרופ' אביגדור שנאן (מתוך המאמר "בורות ובארות, מעיינות והרים בסיפורים על חכמים")

יופיו של הסיפור וערכו החינוכי נעוצים בנכונותו של ר' אלעזר להודות בטעותו, לרדת מן החמור (שהוא, כאמור, נראה להיות סמל ההתנהגות הגסה) ואף להשתטח על פניו, על גדת הנהר, לפני בן שיחו. אלא שזה איננו ממהר לסלוח ומאלץ את החכם ללכת אחריו ולבקש את מחילתו, עד שהם מגיעים לעירו של ר' אלעזר. בני העיר מבקשים מן המכוער לסלוח לרבה בזכות התורה שלמד ("אדם גדול בתורה הוא"), אך הוא מסכים לעשות זאת רק למען האנשים המבקשים ("בשבילכם הריני מוחל לו"), ולא בשל גדולתו של רבה בתורה, אותה תורה שהביאה אותו להתנהגות בלתי ראויה. לימוד תורה רב, כמים וכנהר, איננו יכול, כשלעצמו, לכסות או להסביר או לכפר על התנהגות קלוקלת ופגומה, על הלבנת פני אדם, על לעג לחסר ישע. בסיומו של הסיפור, כמקובל בסיפורי ביקורת עצמית של חכמים, מבין ר' אלעזר את הלקח שלמד ואף שיתף את בני עירו ואותנו בדברים:

מיד נכנס ר' אלעזר בר' שמעון (לבית המדרש?) ודרש: "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז."

אם המים נותנים חיים לעולם, הרי שגם הארז, העץ האדיר ורב הענפים, וגם הקנה, השיח הרפוי והרופף, גדלים בזכות המים. אבל אם יש לזהות את המים בתורה, צריך תלמיד חכם להיות "כקנה", הצומח מתוך המים עצמם, ולא "כארז" השולח את שורשיו אל המים, גם ממרחקים. נראה לי כי ר' אלעזר מבקש לומר, כי התנהגות נכונה היא התנהגות הנובעת במישרין ובלא כל חציצה מן המים, מן התורה, ואחד מביטוייה היא הצניעות, כפיפות הקומה, ההשפלה העצמית. הזכרת הנהר בראש הסיפור והופעת הקנה, צמח הנהר, שבסופו מצטרפים אפוא לאמירה אחת כוללת.

זה כנגד זה: תבנית חצויה, השוואה בין שני חלקי המדרש

חלק א: מתחילת המדרש ועד המילים: "כלי זה שעשית"	חלק ב': מהמילים "כיון שידע בעצמו שחטא" ועד הסוף
רבי אלעזר יוצא מבית המדרש לאחר שלמד תורה הרבה	
רבי אלעזר רכוב על החמור	
רבי אלעזר מטייל אחרי המכוער בהרגשה רעה	
המכוער פונה אל רבי אלעזר ומברכו לשלום	
המכוער מעליב את רבי אלעזר בפני אנשי עירו: "אם זה רבי אל ירבו כמותו בישראל"	
המכוער מגיב על הפגיעה בו "לך לאומן שעשאני..." ומסרב לסלוח לרבי אלעזר	